

Development of independent educational activity of students in psychological and pedagogical literature

Iroda IMINAKHUNOVA¹

Fergana Medical Institute of Public Health

ARTICLE INFO

Article history:

Received July 2023
Received in revised form
15 August 2023
Accepted 25 August 2023
Available online
15 September 2023

Keywords:

abilities,
activity,
medical education,
integration,
reinforcement,
e-learning,
dual system.

ABSTRACT

In this article, independent learning contributes to the consolidation of students' theoretical knowledge, the maximum development of the ability to understand subjects and the expansion of the general worldview. An essential place in the radical restructuring of the system of training specialists, increasing the importance of the educational process is occupied by the independent work of students. The analysis shows that independent work is understood as such educational activity in which, along with acquiring knowledge, an independent organization of the formation of skills and abilities is provided. This happens depending on the specific didactic goal in practice.

2181-1415/© 2023 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol4-iss7/S-pp250-254>

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Psixologik va pedagogik adabiyotlarda talabalarning mustaqil ta'lim faoliyatini rivojlantirish

ANNOTATSIYA

Kalit so'zlar:

qobiliyat,
faoliyat,
tibbiy ta'lim,
integratsiya,
mustahkamlash,
e-learning,
dual tizim.

Ushbu maqolada mustaqil ta'lim talabalarning nazariy bilimlarini mustahkamlashga mavzularni tushinishga qobiliyatini maksimal darajada rivojlanishiga, umumiy dunyoqarashlarni kengaytirishga yordam beradi. Mutaxassislar tayyorlash tizimini tubdan qayta qurishda, o'quv-tarbiya jarayonining ahamiyatini oshirishda talabalarning mustaqil ishlari muhim o'rin egallaydi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, mustaqil ishlar deganda shunday o'quv faoliyati tushuniladiki, unda bilimlar egallanishi bilan birga, ko'nikmalar shakllantirish ham mustaqil tashkil etilishi ta'minlanishi haqida aytib o'tilgan. Bu esa amaliyotda xususiy didaktik maqsadlarga bog'liq ravishda amalga oshadi.

¹ PhD, Associate Professor, Head of Uzbek and Foreign Languages Department of Fergana medical institute of public health. E-mail: iiminahunova86@mail.ru

Развитие самостоятельной учебной деятельности студентов по психолого-педагогической литературе

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

способности, активность, медицинское образование, интеграция, подкрепление, электронное обучение, двойная система.

В данной статье самостоятельное обучение способствует закреплению теоретических знаний учащихся, максимальному развитию умения разбираться в предметах, расширению общего мировоззрения. Важное место в коренной перестройке системы подготовки специалистов, повышении значимости учебно-воспитательного процесса занимает самостоятельная работа учащихся. Анализ показывает, что под самостоятельной работой понимается такая учебная деятельность, в которой, наряду с приобретением знаний, обеспечивается самостоятельная организация формирования умений и навыков. Это происходит в зависимости от конкретной дидактической цели на практике.

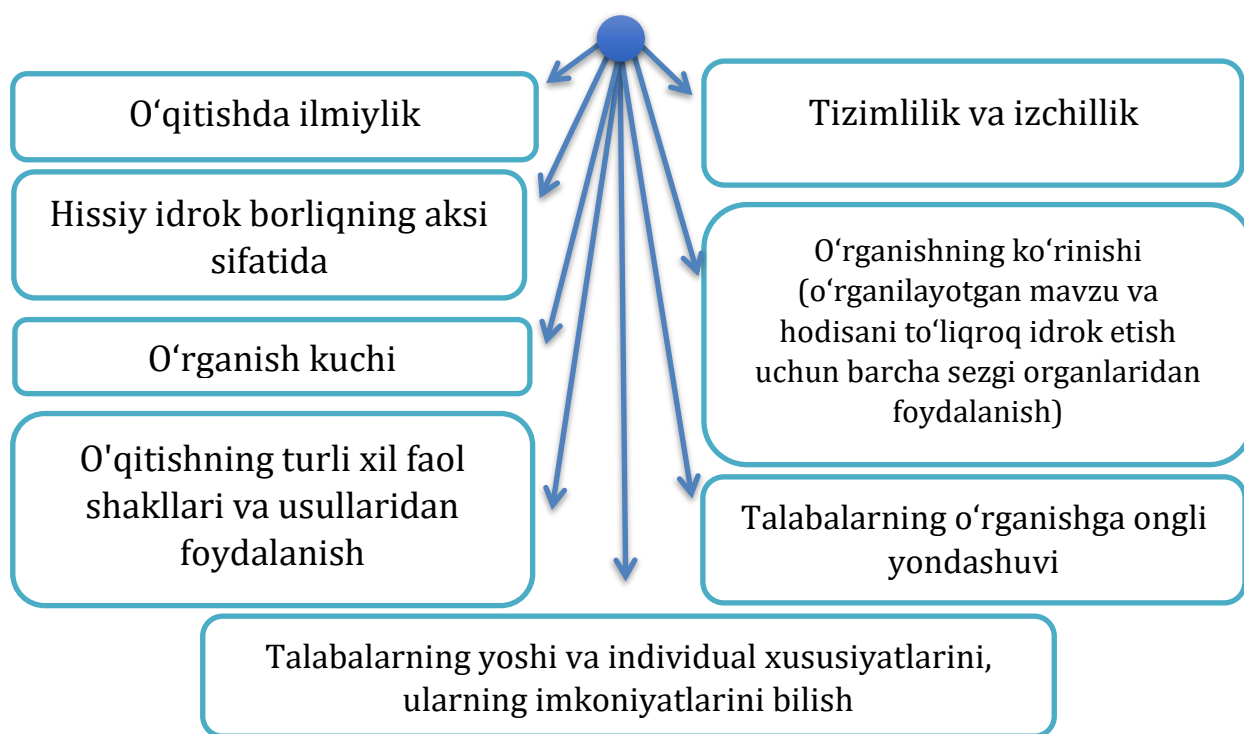
O'zbekiston Respublikasida zamonaviy ta'lim tizimini modernizatsiya qilish bilan bog'liq eng muhim yo'nalishlardan biri chet tillarni o'rganishdir. Tibbiy universitetlar bundan mustasno emas, garchi ushbu universitetlar til yo'nalishi bo'yicha ixtisoslashgan bo'lmasa ham. Chet tilini bilish integratsiya jarayonlarining rivojlanishi uchun to'g'ridan-to'g'ri omil bo'lganligi sababli zarurdir. Yagona til maydoni tufayli davlatlar o'rtasidagi aloqalar mustahkamlanib, o'zaro aloqalarni mustahkamlashga va bilimlarni uzatishning soddaligiga hissa qo'shmoqda. Boshqa narsalar qatorida, chet tili va professional aloqa ajralmas yaxlitlikning ikkita elementidir. Shunday qilib, butun professional guruhlar va jamoalar bir tilda muloqot qilishlari mumkin, chet tilini bilish insonning intellektual salohiyatini rivojlantirish, insonning hissiy rivojlanishiga hissa qo'shish, uni professional sifatida shakllantirishning faol vositasidir. Tilni bilish, albatta, yosh mutaxassisni yanada samarali, to'laqonli va tezroq professional muhitga moslashtirishga qodir. Ushbu kontekstda ingliz tili madaniyatlararo va xalqaro aloqa tili sifatida alohida ahamiyatga ega. Shu bilan birga, turli mamlakatlar va xalqlar o'rtasidagi til aloqalarining ahamiyatini ta'kidlab, O'zbekiston Respublikasi jamiyatida hurmat va tenglik mavjud. Aynan madaniyatlararo integratsiya va o'zaro ta'sir davlatni jamiyatning rivojlangan darajasiga olib kelishi mumkin. "Ta'lim to'g'risidagi qonun" va "kadrlar tayyorlash bo'yicha Milliy dastur" da ham davlat, ham turli professional jamoalar va guruhlarining bir xil roli qayd etilgan.

Shuni ta'kidlash kerakki, shaxsni shaxs va shaxs sifatida mustaqil ta'lim jarayoniga qiziqish tadqiqotchilarni juda uzoq vaqtdan beri tashvishga solmoqda. Sharq tsivilizatsiyalarida ushbu mavzuga qiziqish ilmiy bilim, metodologiya va fan usullarining imkoniyatlari, shuningdek, mustaqil ta'limga nisbatan aqliy qobiliyatlarning dolzarb imkoniyatlari bilan bog'liq edi. Shunday qilib, epistemologik printsiplar Al-Xorazmiy, Al-Kindi, Al-Farabi, O. Xayyom, Navoiy va boshqalarda kuzatilishi mumkin. [1, 2, 3, 4, 5, 6], insonning ongi bilan chambarchas bog'liq bo'lgan insonning mustaqil ta'lim masalalarini o'rganish. Sharqning donishmandlari va hukmdorlari deyarli har doim odamning qobiliyatlari, uning ongi va motivatsion tarkibiy qismi o'rtasidagi yaqin munosabatlarga e'tibor berishgan. Aslida, mustaqil ta'lim jarayoni uchun o'z-o'zini anglash va insonning ko'z ongida ilmiy bilim obrazini mavhumlashtirishga erishish muhimligi ta'kidlandi. Shu bilan birga, insonning aqliy operatsiyalarining eng muhim natijasi ularni amaliy faoliyatda amalga oshirishdir.

Ushbu qarashlarda qadimgi dunyo faylasuflari, birinchi navbatda Aflotun, Aristotel va ularning izdoshlari g'oyalari ham, shu asosda ishlab chiqilgan o'ziga xos tashqi qobiq ham ta'lim va fikrlash shakllariga yangi yondashuvlarni keltirib chiqardi [7]. Yuqorida sanab o'tilgan yaqin va O'rta Sharqning taniqli vakillari birinchilardan bo'lib eksperimental kuzatuv, algoritmik, eksperimental, savol-javob va boshqa o'qitish usullarini ilmiy asoslashga muvaffaq bo'lishdi. Shu bilan birga, kognitiv faoliyatni faollashtirish, mustaqil ta'lim, izchillik, bilimlarni amalda qo'llash, mantiq, eksperiment, induksiya va deduksiya, taqqoslash, kuzatish va tajriba usullari rivojlandi. Shuni ta'kidlash kerakki, olimlar ko'pincha quyidagi printsiplarni qo'llashgan: maxsus va umumiy; birlik birligi; sabab-oqibat munosabatlari; materialni oddiydan murakkabgacha taqdim etish; mumkinlik; vizualizatsiya va boshqalar.

Sharq entsiklopedistlari bizning davrimizda o'z qadr-qimmatini yo'qotmagan, o'qitish va mustaqil ta'lim shakllari, usullari, tamoyillarini juda chuqur asosladilar, shu bilan birga: 1) ular barcha fanlarni ikki qismga bo'lishdi – amaliy va nazariy, ularning bevosita aloqasini aniqladilar; 2) kognitiv faoliyatni faollashtirish metodologiyasiga, mustaqil ta'limga va mantiqiy fikrlashni rivojlantirish; 3) ta'lim, tarbiya va mustaqil ta'lim tamoyillarini bilish zarurligini asosladi va boshqalar [6].

Bunga qo'shimcha ravishda, olimlar mustaqil faoliyatda talaba uchun zarur bo'lgan quyidagi uslubiy jihatlarga tayanishga chaqirdilar (**rasm 1**).

Rasm 1. Ta'lim jarayonining uslubiy jihatlari

Mustaqil ta'lim deganda biz ta'lim muammosining mavjud echimining asl mohiyatini tushunishga imkon beradigan va shu asosda taqdim etilgan til muammolarini tizimli va samarali hal qilishga imkon beradigan o'ziga xos usul va usullarni o'zlashtirishni ham tushunishimiz mumkin, ya'ni. Mustaqil ta'lim bo'yicha barcha tadbirlarni diqqat bilan rejalashtirish, kerakli ma'lumot manbasini izlash, shuningdek olingan undan amaliy va pedagogik tajriba ishlarida yanada foydalanish uchun.

Evropa mamlakatlarida va AQShda mustaqil ta'lim jihatlarini amalda ko'rib chiqish kerak. Shuni ta'kidlash kerakki, ushbu muammo juda yaxshi ishlab chiqilgan va malaka oshirish tizimi yordamida amalga oshiriladi. Shu bilan birga, malaka oshirishning turli shakllari mavjud:

– maxsus adabiyotlarni tanlash va o'qish; ilmiy va amaliy ma'lumotlarning boshqa manbalaridan oqilona foydalanish; ma'ruza materiallarini tinglash.

So'nggi yillarda ta'lim shakli faol rivojlanmoqda, bu oliy maktab uchun ham amal qiladi "e-learning" yoki elektron (masofaviy) ta'lim. Albatta, tibbiyot universitetlari uchun ushbu shakldagi asosiy ta'lim o'ziga xos xususiyatlari tufayli dolzarb emas, ammo individual fanlarni mustaqil ta'lim shakllaridan biri sifatida (masalan, chet tilini o'rganish yoki undan ham ko'proq – kasbiy darajada tilni bilish mahoratini oshirish) juda mos keladi. Ushbu shakl rivojlangan G'arb mamlakatlarida, shuningdek Rossiyada faol qo'llaniladi. Bilim olishning ushbu shakli bilan zamonaviy axborot texnologiyalari, shu jumladan mobil ilovalardan foydalanish faol qo'llaniladi. Shunday qilib, virtual ta'lim ko'plab mamlakatlarning ta'lim muhitining faol qismiga aylanadi. Bundan tashqari, Germaniyada "Dual tizim", shuningdek, dizayn usuli jiddiy ahamiyatga ega [7].

O'zbekiston Respublikasi mustaqilligi yillarida Toshkent davlat pedagogika universitetida bir qator doktorlik va nomzodlik dissertatsiyalari himoya qilindi, pedagogika universitetida o'qituvchilarni turli mutaxassisliklar bo'yicha tayyorlash, umumta'lim maktabida bitiruvchini shakllantirish masalalarini ochib beradi. Pedagogik, psixologik va falsafiy adabiyotlarda ushbu kontseptsianing turli xil ta'riflari mavjud. Masalan, "falsafiy entsiklopediya"da "rivojlanish" odatda ma'lum bir harakatni, bir holatdan ikkinchisiga, eskidan yangisiga o'tishni anglatadi [8]. Psixologik nuqtai nazardan "rivojlanish" atamasiga kelsak, u "strukturaning murakkablashishi" deb tushuniladi. Shu bilan birga, rivojlanish regressiv xarakterga ega bo'lishi mumkin, chunki strukturaning soddalashtirilishi yoki ba'zi bir tizimdagi elementlar sonining kamayishi sodir bo'lganda. Shunday qilib, masalan, yoshligida insonning ontogenezida uning aqliy funktsiyalari, xotirasi, e'tibori rivojlanadi va balog'at yoshida tananing barcha kognitiv funktsiyalarining asta – sekin pasayishi kuzatiladi.

"Rivojlanish" tushunchasi yaxlit tizimga nisbatan qo'llaniladi, bu uning mohiyatiga ko'ra shaxsdir. "Menejment" tushunchasi harakatlar, harakatlar va boshqalarni tartibga solish uchun odamga maqsadli ta'sir qilish jarayonini anglatadi va rivojlanish va boshqarish jarayonlarining natijasi shaxsning ijtimoiy tajribani o'zlashtirishi ta'siri ostida yuzaga keladigan miqdoriy va sifatiy o'zgarishlardir.

Oliy ta'lim tizimiga yaqqol ko'rinib turibdiki, tilni o'rganish o'zining kasbiy yo'nalishini tanlashi va uni professional hayotda boshqarishi mumkin bo'lgan yaxlit shaxsni shakllantirishga yordam beradi. Chet tilini professional muloqot uchun etarli darajada bilgan holda, mutaxassis samarali shaxsiy rivojlanish imkoniyatiga ega, shuning uchun ham shaxsiy, ham professional erkinlik, shuningdek iqtisodiy erkinlik olinadi.

Ushbu qoidaga asoslanib, chet tilini bilish oliy kasbiy ma'lumotga ega bo'lgan har bir mutaxassisning kasbiy madaniyatida muhim element bo'lib xizmat qilishi aniq. Ba'zi mezonlarni hisobga olish kerak:

– chet tilini o'zlashtirish har doim ushbu jarayonda yuqori darajadagi mustaqillikning mavjudligi va / yoki rivojlanishiga olib keladi;

– chet tilini bilishning erishilgan darajasi doimiy ravishda saqlanishi kerak (inson uchun mahalliy bo'lmagan tilni asta-sekin unutish tufayli);

– o'qituvchi nafaqat o'qituvchi sifatida, balki chet tilini o'rganish va rivojlantirishda axborot va maslahat yordamini ko'rsatadigan o'qituvchi sifatida ham ishlaydi;

– yuqori darajadagi bilim va chet tilini o'zlashtirish darajasiga erishish mavjud bilimlarni doimiy ravishda tuzatishga muhtoj (ya'ni, bilimlarni yangilash va kasbning o'zida o'zgarishlar jarayoni bilan bog'liq holda).

Yuqorida aytib o'tilgan mezonlar, shubhasiz, zamonaviy oliy ta'lim tizimida o'z-o'zini o'qitish orqali talabalarning chet tilini o'rganishga tayyorlik darajasini baholash imkoniyatlarini yangilash va baholash bilan bog'liq ba'zi muammolar mavjudligini isbotlaydi.

Shunday qilib, o'quv jarayonida mustaqil faoliyati quyidagi o'zaro bog'liq tarkibiy qismlar bilan tavsiflanishi mumkin: kognitiv ehtiyoj; mustaqillik (yuqori darajada); tashkilotchilik; o'ziga xoslik; onglilik; motivatsiya; maqsadga muvofiqlik; selektivlik; ixtiyoriylik.

Xulosa qilib aytganda, chet tilini o'rganishda mustaqil ta'lim alohida faoliyat, talabalar o'zlari o'rganayotgan materialga mustaqil ravishda murojaat qiladigan maxsus jarayon deb taxmin qilish mumkin. Bundan tashqari, bunday murojaat har doim ma'lum bir materialga bo'lgan ehtiyoj tufayli vositachilik qiladi. Oliy ta'lim muassasasidagi darslardan farqli o'laroq, tilni mustaqil o'rganish bilan talabalar qaysi hajmda va qancha miqdorda, shuningdek qaysi vaqtda kerakli materialni o'zlashtirishga qodir va tayyor bo'lishlarini aniqlash imkoniyatiga ega. Mustaqil ta'lim faoliyatining ushbu xususiyati tufayli talabalarda ushbu turdagi faoliyatni amalga oshirish ko'nikmalarini shakllantirish bo'yicha ish olib borish zarurligi aniq. Ya'ni, oliy kasbiy ta'limning dolzarb vazifalaridan biri talabalarni mustaqil ishlashga o'rgatishdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Хорезми. Астрономические трактаты / Мухаммад ибн Муса ал-Хорезми; Вступ. ст., пер. и коммент. А.Ахмедова. – Т.: Фан, 1983. – 142 с.
2. Кинди (аль Кинди). Трактат о количестве книг Аристотеля и о том, что необходимо для усвоения философии. О первой философии. Книга о пяти сущностях. Объяснение ближней действующей причины возникновения и уничтожения / Пер. с араб. А.В.Сагадеева // Избр. произвед. мыслителей Ближнего и Среднего Востока IX-XIV вв. – М.: СоцГИЗ, 1961. – С. 41-132.
3. Большой энциклопедический словарь / сост. и общ.ред. Б.Г.Мещерякова, В.П.Зинченко. – СПб.: Прайм – Еврознак, 2004. – 672 с.
4. Ибн Сина. Избранное: Пер. с араб. и тадж. –перс. / Сост. и авт., предисл. А.Ирисов; Ред. Б.Пармузин. – Ташкент: Узбекистан, 1981. –111 с.
5. Омар Хайям. Трактаты / Пер. с арабского и вступительная статья Б.А. Розенфельда. – М.: ИВЛ, 1961. – 338 с
6. Юзликаев Ф.Р. Интенсификация процесса дидактической подготовки будущего учителя в педагогическом институте: Монография. – Ташкент: Фан, 1995. – 203 с.
7. Балакаева М.Б. Развитие самообразования студентов вуза в условиях реализации компетентностного подхода: Дисс. ... канд. пед. наук, 2007. – 208 с.
8. Философия: энцикл. слов. / Под ред. А.А. Ивина. – М.: Гардарики, 2004. – 1072 с.
9. I. Iminaxunova. Strategies of a student in mastering a foreign language. An International Multidisciplinary Research Journal. Vol. 11, Issue 1, January 2021.
10. I. Iminaxunova. A systematic approach to planning and organizing self-education in learning English. Society and innovations. <https://inscience.uz/index.php/socinov/index>.